

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 31 oktober 2023

Mål nr

B 3926-23

ANSÖKANDE STAT

Ukraina

PERSON SOM FRAMSTÄLLNINGEN AVSER

IS

Ombud och offentlig försvarare: Advokat KJ

SAKEN

Prövning enligt 18 § lagen (1957:668) om utlämning för brott

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen förklarar

att det enligt 10 § andra stycket lagen (1957:668) om utlämning för brott finns hinder mot att utlämna IS till Ukraina i den del framställningen avser misstanke om våldsamt motstånd i april 2019, och

att en utlämning skulle vara oförenlig med artikel 3 i Europakonventionen.

KJ ska få ersättning av allmänna medel för biträdet åt IS med 100 502 kr. Av beloppet avser 44 280 kr arbete, 29 025 kr tidsspillan, 7 096 kr 50 öre utlägg och 20 100 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

UTLÄMNINGSFRAMSTÄLLNINGEN M.M.

Framställningen

Riksåklagaren i Ukraina har begärt att IS ska utlämnas dit för lagföring av gärningar som enligt svensk rätt motsvarar våld mot tjänsteman och våldsamt motstånd.

I utlämningsframställningen har Ukraina lämnat bl.a. följande garantier:

- att IS kommer att tillförsäkras en rättvis rättegång med en rätt till ett effektivt försvar,
- att ISs mänskliga rättigheter och grundläggande friheter kommer att garanteras såväl under tiden i häkte som vid ett eventuellt framtida fängelsestraff, och
- att svenska myndigheter får möjlighet att kontrollera hans förhållanden framgent.

I en skrivelse från den ukrainska generaladvokaten daterad den 11 juli 2023 har Ukraina förklarat att det kan lämnas ytterligare garantier om var i landet den eftersökte ska sitta frihetsberövad om den svenska regeringen anser det nödvändigt.

Riksåklagarens inställning

Enligt riksåklagaren finns det hinder mot utlämning enligt 10 § utlämningslagen i den del framställningen avser vad som enligt svensk rätt motsvarar våldsamt

motstånd. I övrigt föreligger enligt riksåklagaren inte något hinder mot utlämning. Riksåklagaren har angett att den nuvarande situationen i Ukraina inte påverkar prövningen av utlämningsärendet.

ISs inställning m.m.

IS har motsatt sig utlämning. Han menar att det finns hinder mot utlämning enligt 7–9 §§ utlämningslagen och att en utlämning skulle vara oförenlig med artiklarna 3 och 6 i Europakonventionen.

IS har i utlämningsärendet varit frihetsberövad från och med den 9 mars 2023 och till dess att Högsta domstolen den 21 september 2023 beslutade att häva häktningsbeslutet.

SKÄL

Den påstådda brottsligheten och de åberopade besluten

1. IS misstänks för våldsamt motstånd och våld mot tjänsteman. Enligt utlämningsframställningen har han, i samband med att han ombetts legitimera sig på en plats där det nyligen hade begåtts ett inbrott, utövat våld mot poliser. Senare har han satt sig till motvärn inne på polisstationen. Brotten ska ha begåtts den 8 april 2019.
2. Riksåklagaren i Ukraina har till stöd för framställningen åberopat ett häktningsbeslut meddelat av distriktsdomstolen i Vinnytsia den 17 november 2020.

Högsta domstolens bedömning

Kravet på dubbel straffbarhet enligt 1, 4 och 10 §§ utlämningslagen

3. IS är i Ukraina misstänkt för brott enligt artiklarna 342 och 345 i den ukrainska strafflagen och han finns här i Sverige (jfr 1 § utlämningslagen).
4. Utlämning för lagföring får som huvudregel beviljas endast om de gärningar för vilka utlämning begärs motsvarar brott enligt svensk lag och brotten har ett maximistraff på åtminstone ett år (jfr 4 § första stycket utlämningslagen).
5. De gärningar som avses med utlämningsframställningen motsvarar båda brott enligt svensk lag (se bestämmelserna om våld mot tjänsteman och våldsamt motstånd i 17 kap. 1 och 4 §§ brottsbalken).
6. Straffskalan för våld mot tjänsteman – böter eller fängelse i högst två år – är sådan att de förutsättningar som uppställs i 4 § utlämningslagen är uppfyllda. Straffskalan för våldsamt motstånd, som innebär att brottet har ett maximistraff på sex månaders fängelse, är emellertid inte sådan att utlämning kan ske för endast det brottet. Utlämning för brottet kan emellertid ändå beviljas om utlämning sker också för annat brott som uppfyller de krav som uppställs i paragrafen. Under förutsättning att utlämning sker för våld mot tjänsteman är alltså de förutsättningar för utlämning som anges i 4 § uppfyllda såvitt avser båda gärningarna.
7. Utlämning får enligt 10 § andra stycket utlämningslagen inte beviljas om preskription har inträtt enligt svensk lag. Preskriptionstiden för våldsamt motstånd är två år från den dag som brottet begicks (jfr 17 kap. 4 § och

35 kap. 1 § brottsbalken). Preskriptionsfristen har alltså löpt ut, om ingen preskriptionsavbrytande åtgärd har vidtagits.

8. IS har i nära anslutning till gärningarna både delgivits misstanke för brotten och tagits i förvar. Förvarsbeslutet har gällt för 60 dagar. Han har emellertid släppts mot borgen bara någon dag efter beslutet och därefter har också den beslutade tiden för förvaret löpt ut. Vid bedömning av om dessa åtgärder avbrutit preskriptionsfristen bör åtgärderna bedömas som om de vidtagits här i landet (jfr NJA 2016 s. 1001).

9. Förvarstagandet får anses motsvara ett verkställt häktningsbeslut. Eftersom IS frigetts utan att han fått del av något åtal, kan förvarstagandet emellertid inte anses ha någon preskriptionsavbrytande verkan (jfr 35 kap. 3 § brottsbalken). Av utlämningsframställningen framgår inte heller att IS senare fått del av åtal för brottet. Hinder mot utlämning föreligger därför såvitt avser misstanken om våldsamt motstånd.

10. Preskriptionstiden för våld mot tjänsteman är fem år (se 17 kap. 1 § och 35 kap. 1 § brottsbalken). Preskription har inte inträtt avseende det brottet och något hinder mot utlämning på den grunden föreligger alltså inte när det gäller den gärningen.

Kravet enligt 9 § utlämningslagen på att det föreligger ett häktningsbeslut m.m.

11. Ukraina har till stöd för framställningen åberopat ett häktningsbeslut. Eftersom Ukraina har tillträtt 1957 års europeiska utlämningskonvention ska, enligt 9 § tredje stycket, häktningsbeslutet godtas under förutsättning att det inte är uppenbart oriktigt.

12. Det är inte uppenbart att häktningsbeslutet är oriktigt. De förutsättningar för utlämning som uppställs i 9 § är alltså uppfyllda.

Hinder enligt 7 § utlämningslagen på grund av risk för förföljelse

13. IS har gjort gällande att han 2014, i samband med Rysslands annektering av Krim, tvingades samarbeta med den ryska militären samt att han mot sin vilja rekryterades till den ryska säkerhetstjänsten; sedan de ukrainska myndigheterna fick vetskap om rekryteringen har de gjort livet svårt för honom. Hans uppgifter är emellertid allmänt hållna och får inte något egentligt stöd i utredningen. De kan därför inte medföra att det föreligger hinder mot utlämning av honom enligt 7 §.

Hinder enligt 8 § utlämningslagen med hänvisning till humanitära skäl

14. Det finns i materialet vissa uppgifter om att IS tidigare skadat sig själv och även hotat med att göra det igen för den händelse att han skulle utlämnas. Han har i utlämningsärendet anfört att han med största sannolikhet kommer att skickas vidare till Ryssland om han utlämnas till Ukraina. Uppgifterna, som också i den här delen är allmänt hållna, innebär inte att en utlämning skulle vara uppenbart oförenlig med humanitetens krav. Det föreligger alltså inte hinder mot utlämning av honom på den grunden.

Artikel 3 i Europakonventionen

15. Av artikel 3 i Europakonventionen följer att en stat inte får lämna ut en person till ett annat land, om det finns starka skäl att tro att han eller hon löper en verklig risk att i det landet utsättas för tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Artikel 3 kan vara tillämplig också i fall då riskerna härrör från personer eller grupper som inte är offentliga

befattningshavare i det mottagandet landet, om myndigheterna inte kan undanröja risken genom anordnande av erforderligt skydd (jfr t.ex. NJA 2007 s. 574).

16. Vad som primärt ska bedömas är den individuella risk som föreligger för den person som eftersöks. En allomfattande, mycket våldsamt situation i det mottagande landet kan emellertid i de allra allvarligaste fallen, så som när det pågår ett utbrett krig, innebära att en utlämning skulle stå i strid med artikel 3. (Jfr t.ex. *NA. v. the United Kingdom*, no. 25904/07, § 115, 17 July 2008, *Sufi and Elmi v. the United Kingdom*, nos. 8319/07 and 11449/07, §§ 218 och 248, 28 June 2011 och *K.A.B. v. Sweden*, no. 886/11, §§ 75 och 76, 5 September 2013; jfr även *Khasanov and Rakhmanov v. Russia* [GC], nos. 28492/15 and 49975/15, §§ 93–101, 29 April 2022.)

17. Vid bedömningen av om en utlämning är oförenlig med artikel 3 måste alltså hänsyn tas både till den individuella risken för den eftersökte och till den allmänna situationen i Ukraina, särskilt det förhållandet att landet sedan februari 2022 är utsatt för ett fullskaligt anfallskrig från Ryssland.

18. Vad gäller de allmänna förhållandena i Ukraina bör framhållas att utvecklingen av rättsväsendet under 2010-talet åtminstone i delar gått i positiv riktning (jfr Utrikesdepartementets rapport Ukraina – Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen den 31 december 2019). Denna utveckling återspeglas i Högsta domstolens yttranden i olika utlämningsärenden (jfr yttrandena som avgavs i mål Ö 4885-13 och Ö 384-14 med yttrandet i Ö 3004-19). Det ansågs inte i något av fallen föreligga hinder mot utlämning till Ukraina.

19. I de båda yttrandena från den första halvan av 2010-talet var emellertid reservationerna påtagliga och Högsta domstolen framhöll särskilt att regeringen vid sin prövning har möjlighet att göra en bredare bedömning av huruvida utlämning bör nekas, trots att det inte föreligger något hinder enligt utlämningslagen och trots att utlämning inte skulle vara oförenlig med Europakonventionen. I det senare fallet var reservationerna färre och någon erinran om regeringens vidare möjligheter till prövning gjordes inte. Även om utvecklingen i Ukraina under 2010-talet kan sägas ha varit positiv, så fanns emellertid – också före krigsutbrottet – fortsatta problem, bl.a. med utbredd korruption som påverkade rättsväsendets funktionalitet och bekymmersamma förhållanden i landets fängelser.

20. Till detta kommer de allmänna risker som kriget innebär. Kriget har fört med sig att det i Ukraina rått undantagstillstånd och att särskilda krigslagar har tillämpats. Den positiva utveckling under 2010-talet som Högsta domstolen fäste visst avseende vid i 2019 års mål har inte kunnat fortgå under kriget. Tvärtom har kriget fått negativa återverkningar för rättssystemet i vidsträckt bemärkelse. Av olika rapporter framgår det sålunda att förhållandena i fängelserna har försämrats, att risken för att utsättas för olika typer av övergrepp har ökat samt att förhållandena kan utgöra ett hot mot både liv och hälsa; tortyr och övergrepp har rapporterats bl.a. avseende personer som misstänks för samarbete med Ryssland (se t.ex. Ukraine 2022 Human Rights Report från utrikesdepartementet i USA). Även om detta är följer av ett anfallskrig som Ukraina utsatts för, går det inte att i utlämningsärendet bortse från den negativa utveckling som rent faktiskt har ägt rum på grund av kriget.

21. I sammanhanget kan framhållas att Migrationsverket har beslutat att utvisningar tills vidare inte får verkställas till Ukraina samt att situationen där är så svårbedömd att asylärenden tills vidare inte ska avgöras eftersom det inte går att göra en rättssäker bedömning av skyddsbehovet (se Migrationsverkets rättsliga ställningstaganden RS/002/2022). Vidare har EU aktiverat det s.k. massflyktsdirektivet vilket något förenklat innebär en rätt för ukrainska medborgare och vissa andra personkategorier att få tidsbegränsat uppehålls- och arbetstillstånd i EU utan att behöva söka asyl.

22. Vid en samlad bedömning får det anses att en utlämning av IS i den rådande situationen skulle vara oförenlig med artikel 3 i Europakonventionen, trots de försäkringar som Ukraina har lämnat (jfr, angående försäkringar från den ansökande staten, *Khasanov and Rakhmanov v. Russia*, § 101).

Sammanfattande bedömning

23. Det föreligger hinder mot utlämning av IS enligt 10 § andra stycket utlämningslagen såvitt avser den gärning som enligt svensk rätt motsvarar våldsamt motstånd. En utlämning av honom skulle också vara oförenlig med artikel 3 i Europakonventionen.

Särskilt om andra möjligheter till lagföring

24. I situationer när utlämning inte kan ske, finns det möjlighet för den anmodande staten – i detta fall Ukraina – att begära att lagföring ska ske i Sverige. Detta kan ske med stöd av internationella överenskommelser om överförande av lagföring, men också bygga direkt på den jurisdiktion som Sverige enligt interna regler har (jfr t.ex. 2 kap. 3 § 2 c och 5 b brottsbalken). I vissa situationer kan det t.o.m. finnas en mer eller mindre villkorlös

skyldighet för Sverige att – oberoende av en begäran om detta – söka lagföra ett brott (jfr t.ex. artikel 7 i 1970 års konvention om bekämpande av olaga besittningstagande av luftfartyg och 2 kap. 3 § 5 c brottsbalken; se även prop. 2020/21:204 s. 112 f.).

I avgörandet har deltagit justitieråden Gudmund Toijer, Stefan Johansson, Petter Asp (referent), Stefan Reimer och Christine Lager
Föredragande har varit justitiesekreteraren Cecilia Andgren